

АРХЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТЛАНИ ВІКТОРІВНИ АБРОСИМОВОЇ

Розглянуто наукову діяльність, археографічні дослідження провідного наукового співробітника Дніпропетровського національного історичного музею, кандидата історичних наук С.В. Абросимової (1953-2011).

Ключові слова: С.В. Абросимова, музей, археографічні дослідження, епістолярна спадщина. Д.І. Яворницький.

Рассматривается научная деятельность, археографические исследования ведущего научного сотрудника Днепропетровского национального исторического музея, кандидата исторических наук С.В. Абросимовой (1953-2011).

Ключевые слова: С.В. Абросимова, музей, археографические исследования, эпистолярное наследие, Д.И. Яворницкий.

The scientific activity archeografic research leading researcher Dnipropetrovsk National History Museum, candidate of historical sciences S. Abrosimova (1953-2011).

Key words: S. Abrosimova, museum, archeografic study, epistolary heritage, D. Yavornitskiy.

Візитівка Дніпропетровського національного історичного музею імені Д.І. Яворницького, музейна класика, монумент професійному подвигу музейників – ті незначні визначення, які лише узагальнено, але досить влучно характеризують численний творчий доробок відомого вченого-історика, співробітника музею, архівіста Світлани Вікторівни Абросимової в царині історичних, історіографічних, археографічних, епістолологічних досліджень, серед яких, безперечно, особливої уваги заслуговує упорядковане під її орудою серійне науково-археографічне видання «Епістолярної спадщини академіка Д.І. Яворницького» [10-15] та однойменного «Каталогу» [9], перевидання першої монографії Д. І. Яворницького «Запорожжя в залишках старовини та переказах народу» [23] з авторськими поправками – нереалізованої за життя мрії вченого-історика.

Своє призначення науковця вона знайшла в стінах Дніпропетровського історичного музею серед десятків тисяч пам'яток писемної культури, де з 1978 р. їй, молодому фахівцю, довірили збереження та вивчення найчисельнішої групи музейних предметів – книжково-архівного фонду, який нині нараховує 100 тис. одиниць музейних предметів (зібрання музею складається з 270 тис. од.) [15, с. 3]. Архівна робота захопила її, як стихія, в якій вона знайшла можливість реалізувати свій творчий потенціал. Наділена від природи науковим аналітичним мисленням, внутрішньою самоорганізацією,

незважаючи на слабе здоров'я, С. Абросимова повністю віддалася науковій роботі, розгорнула широку науково-дослідну діяльність, зосередившись передусім на каталогізації книжкового та архівного зібрань музею (нею упорядковано 5 каталогів, шостий – не завершений) [8; 9], дослідженнях з історії книги, джерелознавчому діапазоні Литовської метрики, краєзнавства Придніпров'я, консолідувала навколо музею наукові сили всієї України й за її межами по відродженню пам'яті про вченого-подвижника [18; 21]. З цього часу її ім'я навічно постало поряд з іменем академіка Д. І. Яворницького. Вирішальну роль у становленні її як історика відіграла наукова праця під керівництвом професора Дніпропетровського державного університету, завідувача кафедри історіографії та джерелознавства М. П. Ковальського і захист кандидатської дисертації «Документи Литовської метрики як джерело з історії міст і сіл України першої половини XVI століття» (1988).

Наукова ерудиція, широкі знання з історії, джерелознавства, евристичні здібності, комунікабельність, відкритість у спілкуванні, постійна праця над собою робили Світлану Вікторівну безсумнівним авторитетом не тільки серед музейних та вітчизняних науковців, але й вчених Росії, Білорусі, Литви, Польщі, Німеччини, Франції, США, Канади, яким вона оперативної й висококваліфіковано надавала джерелознавчі, бібліографічні довідки чи консультації з питань краєзнавства, музеєзнавства, генеалогії, історії книги, завжди була цікавим співбесідником. Дніпропетровський історичний музей став за її найактивнішої участі протягом останнього двадцятиліття центром дослідження біографії та наукової спадщини Д. Яворницького. Дякуючи їй відродилося і досягло активного розвитку яворницькознавство як окрема проблематика регіональних досліджень.

Мріялося С. Абросимовій ще завершити видання епістолярної спадщини вченого, більш глибоко дослідити життєвий шлях і написати детальний літопис його життя і творчості та комплексну наукову біографію, яка за останні роки збагатилася новими фактами й відкриттями. Тому вона раділа кожному, хто ступав на стежу науки, брала під свою опіку, направляла, вважала товаришем, другом. Тут вона була неперевершена у своїй щирості, доброті й любові, щедрості душі. Для неї друг, однопумець – це не тільки він сам, а й уся його родина, з усіма радощами і печалями, на які відгукувалося її серце набагато частіше, ніж на свої власні. Душу не одного з нас вона наповнила святістю дружби – дружби багаторічної, жертвенної, відчуття якої не давало впасти у розпач, безнадію, безпорадність навіть після того, коли Світлана Вікторівна пішла із земного життя, підкорившись законам часу, на самому початку календарної весни 2011 р., а навпаки, підібравши пекучу гірку невтішну сльозу, працювати далі вже за її заповітом, маючи перед собою взірць істинного служіння науці тендітної жінки-вченого з душею велетня.

Відомо, що поміж численних наукових праць, свідченням чого є її розлога бібліографія (243 позиції), упорядкована вченими В. Бекетовою [7, 16] та Г. Швидько [21], С. Абросимова є автором цілої низки фахових археографічних студій: «Про можливі напрямки археографічної діяльності музеїв» [6], «Музейні

колекції як об'єкт археографічних досліджень» [4], «Джерелознавчий аспект історико-краєзнавчих досліджень» [2] та ін., в яких вона торкається питань вивчення й узагальнення теоретико-методологічних питань джерелознавчого аналізу, особливо в царині краєзнавчих досліджень, поширення досвіду роботи музеїв, архівів, бібліотек, приватних колекцій – головних регіональних осередків, де традиційно акумулюються, досліджуються, популяризуються пам'ятки історії та культури. Пріоритет у цьому належить музеям, передусім тим, що мають профіль краєзнавчих та історичних, бо саме в них зосереджені усі типи пам'яток (писемні, речові, образотворчі, усні та ін.). Окрім того, музеї не тільки виявляють, збирають, комплектують, зберігають, але й досліджують джерела (систематизують, класифікують, каталогізують, вводять до наукового обігу шляхом публікацій, камерального опрацювання, експозиційної та виставкової репрезентації тощо). Поліфункціональність музеїв, унікальні колекції визначають різнобічну краєзнавчу діяльність цих культурних закладів, є одним з основних компонентів в структурі джерельної бази краєзнавства. В роботах С. Абросимової знаходимо характеристику того значного джерельного комплексу, що міститься у зібранні Дніпропетровського національного історичного музею – одного з найстаріших в Україні [2, с. 256]. Особливу роль у цьому відіграв академік Д.І. Яворницький – фундатор і перший директор, подвижницькою діяльністю якого музей перетворився на справжню скарбницю пам'яток історії та культури місцевого краю, а слава про нього розійшлася по всій Україні й за її межами.

Оскільки в даній розвідці неможливо детально оглянути значні комплекси джерел, на яких зосереджувала увагу дослідниця, зупинимося лише на тих, які стали головним предметом і об'єктом її наукових досліджень.

Наприкінці 1980-х рр., коли «в зв'язку з гуманізацією науки, у фокусі якої – людина в усіх її життєвих проявах, спостерігається значний громадський і дослідницький інтерес до джерел особового походження, передусім приватного листування, що є об'єктом дослідження спеціальної історичної дисципліни – епістолології» [14, с. 5], в Дніпропетровському історичному музеї була розроблена комплексна програма археографічного дослідження епістолярної спадщини Д. Яворницького. Новаторськими, програмними в цьому аспекті стали статті С.В. Абросимової «Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького як об'єкт археографічного аналізу» (у співавторстві) [5], «Археографічний аспект в епістолярній спадщині академіка Д.І. Яворницького» [1], «Епістолярні джерела в їх історичному побутуванні та дослідницькому ареалі» [3] та ін. На її думку, високий ступінь інформаційного потенціалу епістолярної спадщини вченого потребує скорішого його введення до наукового обігу. Приватне листування є цінним джерелом до вивчення життя і діяльності Д.І. Яворницького, його наукових поглядів, а також історії культурно-громадського життя України кінця ХІХ ст. – першої третини ХХ ст. «Саме такого роду листування слугує репрезентативним джерелом для вивчення мікро-контекстів, що склали «мозаїку» взаємостосунків Д.І. Яворницького з конкретними персонами тогочасного суспільства. Дослідження цих мікро-контекстів дозволить «пожвавити», «олюднити»

біографію Д. Яворницького, виявити нові факти його життя і творчості, зрозуміти мотивацію тих чи інших його вчинків. Це листування є також джерелом для висвітлення біографій кореспондентів вченого, їхнього приватного й повсякденного життя, інтелектуальної праці й взагалі для висвітлення епохи, в якій вони жили і творили», – стверджувала вона [14, с. 7-8]. Також вона розділяла думку фахівців в галузі епістолології І. Войцехівської і М. Дмитрієва щодо комплексного системного підходу до аналізу приватного листування, керуючись перспективним історико-генетичним методом з детальною систематизацією та аналітично-синтетичною критикою епістолярних джерел. З цього часу одним із найважливіших об'єктів археографічних досліджень С. Абросимової став багатотисячний епістолярний комплекс Д. Яворницького, до перевидання якого вона доклала титанічних зусиль (розробила наукову концепцію і методологічні принципи публікації джерел та довідникового апарату до них за чіткою системою – вивела свою формулу), і роботу над яким безупинно продовжувала до 2010 р. Враховуючи професійну зацікавленість, Світлана Вікторівна організовувала і координувала роботу кожного з співавторів – наукових співробітників музею (за фаховим принципом – історик, філолог). Разом з тим самотійно опрацьовувала найскладніші комплекси листів як справжній почеркознавець, працюючи з випередженням, ніби поспішаючи. І так до останніх днів свого життя. Заздалегідь зроблені нею напрацювання – скопійовані комплекси листів і коментарі до них – вже частково увійшли до шостого випуску і увійдуть ще до наступних видань, як автора проекту і одного з упорядників.

На сьогодні серійне видання епістолярію видатного історика стало визначною подією вітчизняної епістолярної археографії, епістолології, літературного та музейного джерелознавства, новим словом в яворницькознавстві. Наукова громадськість надала позитивної оцінки цим виданням, зробленим за усіма принципами, правилами і вимогами археографії (Т. Литвинова, М. Дмитрієнко, Г. Швидько, В. Бекетова, О. Журба та ін.) [19; 20; 21]. Вони одержали сталий епітет-характеристику енциклопедичних видань за багатоаспектну високо-інформаційну базу, гідно зайняли місце серед сучасних наукових раритетів.

Епістолярна спадщина Д.І. Яворницького (виявлена на сьогодні в різних архівах, музейних фондосховищах, рукописних відділах наукових бібліотек Києва, Чернігова, Полтави, Москви, Санкт-Петербурга та інших міст України й Росії) налічує 6574 листи, з яких переважна більшість (без урахування малих епістолярних форм – 6059 од.) зберігається в Дніпропетровському національному історичному музеї. Своєрідним ключем до неї став каталог «Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького» (1992), укладений С. Абросимовою (за участю А. Перкової, О. Піцик, А. Журби) на ту частину листування (переважно листи до Д. Яворницького), що зберігається в музеї [9]. Він складається з двох відділів: листи персональних кореспондентів (більше 1500 осіб – кількість корегується в ході опрацювання листів) та листи колективних кореспондентів (установ, організацій – 172 позиції, 560 од.).

Внаслідок реалізації музейного проекту, розробленого більше 20 років тому за ініціативи С. Абросимової, впродовж 1997-2012 рр. вийшли друком шість випусків, в яких опубліковано 4051 лист від 704 осіб – науковців, письменників, митців, краєзнавців, музейних і культурно-громадських діячів, представників духовництва, родичів, друзів та приятелів до Д. Яворницького, а також листи (490 од.) самого вченого [10-15]. Хронологічно вони охоплюють період з кінця 70-х рр. XIX ст. – до 1940 р. і мають широкий географічний діапазон: Україна, Росія, Білорусія, Середня Азія, Польща, Чехія, Англія, Франція. Загальна кількість сторінок усіх видань – 3975 (найоб'ємніші 1-й – 888 с., 5-й – 950 с., 6-й – 848 с.), з них науково-довідникового апарату більше 1100 сторінок.

Листи групуються за професійною ознакою. Перший випуск (1997) вміщує 821 лист від 141 кореспондента – різних за фахом вчених до Д.І. Яворницького; другий (1999) – листи діячів культури (письменників, поетів, акторів, режисерів; 457 листів від 88 осіб); третій (2005) – музейних діячів, колекціонерів, меценатів (793 листи від 120 осіб). У четвертому випуску (2005) опубліковані листи самого Д.І. Яворницького до діячів науки і культури, які на сьогодні вдалося виявити публікаторам у різних архівах, бібліотеках, музеях України та Росії – 490 одиниць до 76 адресатів. П'ятий випуск (2010) містить 787 листів до 82 кореспондентів – рідних та друзів – до Д.І. Яворницького. У шостому випуску (2012) вміщено 703 листи від 195 кореспондентів – друзів, приятелів та знайомих до Д.І. Яворницького, серед яких 156 листів від 58 осіб представників духовенства. Випуск має посвяту «Пам'яті Світлани Вікторівни Абросимової», яка в останні дні життя опікувалася долею свого дітища, роботу над яким вона не змогла вже завершити, залишивши прохання-заповіт співавторам здійснити її мрію і працювати далі. Випуск містить біографічні відомості та «Бібліографію С.В. Абросимової за 1981-2012 роки», упорядковану В. Бекетовою. Нині ведеться підготовка до видання сьомого випуску, який репрезентуватиме листи різних кореспондентів до вченого, відомих і маловідомих широкому загалу. В резерві ще більше 2000 одиниць. Окремий збірник складуть листи колективних кореспондентів (офіційне листування). Продовжується розпочате Світланою вікторівною коректування «Каталогу». За весь період опрацювання епістолярію до групи упорядників, співавторів, кожен з яких працював над окремим комплексом листів під орудою С. Абросимової, входили А. Перкова, Н. Василенко, К. Тележняк, В. Бекетова, В. Єкшов, Я. Тимошенко, І. Романюта та ін.

Музейний проект передбачає повне видання усієї епістолярної спадщини Д. Яворницького за абетковим принципом розташування листів при публікації. Такий підхід в українській археографічній науці вважається оптимальним і науково найціннішим. В збірках надається безперервна порядкова нумерація листів. Листи кожного кореспондента подаються за хронологією, публікуються мовою оригіналу за сучасним правописом із збереженням морфологічних та синтаксичних особливостей автентичних текстів. Архітектоніка збірників містить вступну статтю, суто листи та науково-довідковий апарат (коментар, іменний, географічний, предметний, біографічний та археографічний покажчики, список умовних скорочень). В коментарі даються пояснення

згадуваних у листах персоналій, творів, друкованих органів, а також подій, про які йдеться чи натякується в листах. Редакторську дату і місце написання листа вміщено під прізвиськом кореспондента ліворуч. Авторська дата зазначається в тексті листа відповідно до її місця в автографі. Адреса (на конверті) і легенда (місце зберігання і обліковий номер листа) вміщені під текстом листа ліворуч.

Одночасно із виданням епістолярію здійснювалася вибіркова публікація листів за персональним та тематичним принципами в наукових збірниках і періодичних виданнях. Здебільшого, це публікації упорядників (найчастіше С. Абросимової) у співавторстві з М. Ковальським, Ю. Мициком, В. Ульяновським, О. Журбою, А. Перковою, Н. Василенко та ін. [7; 16; 21]. Доповненням до комплексу вийшло упорядковане С. Абросимовою (у співавторстві; 1998) видання «Щира дяка за корисну працю: Вітальні телеграми Д. Яворницькому з нагоди 30-ліття його літературно-наукової діяльності», яке містить 68 вітальних телеграм, що надійшли у 1913 р. на адресу вченого [22].

Опубліковані листи складають лише частину епістолярію Д. Яворницького. Архіви ще багатьох його персональних та колективних адресатів зберігають листи видатного історика, їх пошук продовжується, а знахідки спонукають до подальших пошуків ще не виявлених контактів вченого з видатними і маловідомими українцями кін. XIX – поч. XX ст. [17].

У науковому доробку С. Абросимової десятки присвячених історії краю робіт, підготовлених за науковими проектами Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України та Запорізького відділення Інституту української археографії. Вона плідно досліджувала епістолярну спадщину дворянської еліти Катеринославщини та працювала над упорядкуванням каталогу «Особові фонди в архівному зібранні ДНІМ». Результатом цих досліджень стали публікації з історії дворянських родин Алексєєвих, Комстадіусів, Нечаєвих, Синельникових [7; 21].

Помітною подією у вітчизняній історіографії стало перевидання Дніпропетровським історичним музеєм першої великої монографії Д.І. Яворницького «Запорожжя в залишках старовини і переказах народу» (СПб., 1888) з авторською правкою, здійснене до ювілею – 150-річчя з дня народження вченого (2005) [23]. Новаторська для свого часу, народознавча (історико-фольклорно-етнографічна) за характером, ця книга яскраво демонструє широчінь наукових зацікавлень автора, велику любов до України та її минулого, передусім до історії запорозького козацтва. Її поява стала на той час вагомим внеском в історіографію, етнографію, географію, археологію України, історію церкви, у розвиток вітчизняного книгознавства, пам'яткознавства, краєзнавства. Підготовку тексту і науково-довідкового апарату нового видання виконали С. Абросимова та Н. Василенко. Видання фактично є третім. Друге видання, що повністю відтворює перше, у 1995 р. здійснила відома дослідниця творчості Д.І. Яворницького М. Олійник-Шубравська [24].

Унікальний друкований примірник з рукописною авторською правкою знаходився в зібранні місцевого колекціонера і краєзнавця, А.Ф. Стародубова, а у 1960-ті рр. потрапив до книгозбірні відомого дніпропетровського колекціонера професора А.К. Фоменка, який у 1991 р. подарував його музею. На титулі книги почерком Д.І. Яворницького зазначено: «Издание второе, исправленное». Як тільки книга вийшла друком (у квітня 1888 р.), вчений зразу ж запланував її 2-ге видання, мотивуючи це великою кількістю друкарських помилок і працював над ним майже 10 років, про що свідчить внесене ним доповнення до 1-ої частини книги, де він посилається на 3-й том «Истории запорожских козаков», виданий 1897 р. Але за його життя це не здійснилося.

Видання складається з двох частин. Обидві частини примірника мають численні доповнення й виправлення, зроблені автором чорнилом та олівцем між рядками, по берегах аркушів книги та на окремих папірцях, вклеєних чи вкладених у книгу, які іноді складають навіть зшитки. Текст першого видання доповнений введенням окремих слів, речень, абзаців і значних текстових фрагментів. Автор піддав переробленню понад 300 сторінок тексту. Під час підготовки до друку цього видання С.В. Абросимова в особовому фонді Д.І. Яворницького знайшла ще три додаткові фрагменти до 1-ї частини книги – 32 сторінки авторського тексту.

С. Абросимова та Н. Василенко, працюючи за першодруком видання відповідно кожен над 1-ю та 2-ю частинами, за досить короткий час здійснили археографічне опрацювання і комп'ютерний набір тексту. У цьому виданні текст відтворено мовою оригіналу. Авторський російськомовний текст передається за сучасним російським правописом з урахуванням лексичних, фонетичних і морфологічних особливостей оригіналу. Лише в окремих словах зберігається особливе написання автором окремих російських слів та українізмів. Тексти, написані українською мовою, передані за сучасним українським правописом із збереженням діалектних особливостей мови Нижньої Наддніпряни.

В наведених цитатах з архівних та опублікованих документів, а також з історіографічних джерел, застарілі літери замінені на сучасні («е», «и», «ф»), твердий знак у кінці слів опускається. Написи на стародруках, іконах, хрестах надруковані без орфографічних змін. У книзі є тексти, що подаються латиною, грецькою, польською, німецькою, французькою та старослов'янською мовами.

Текст, підготовлений Д. Яворницьким для другого видання, інтерпольований у зазначене автором місце першого видання і надрукований «жирним» шрифтом. Пошкодження і втрати позначаються трикрапками у квадратних дужках. Підрядкові посилання, які позначалися арабськими цифрами, замінені астериском (*). Текст підпорядкованих посилань наводиться за правилами сучасної бібліографії. Кожний розділ має власну нумерацію приміток, які позначені в тексті арабськими цифрами (виправлення, закреслення). Реальні примітки виділяються в тексті малими літерами української абетки після слова над рядком.

Архітектоніка третього видання містить усі тексти першого видання («Указатель малороссийских слов», «Оглавление рисунков», «Оглавление»)

крім покажчика помилок (вони виправлені) та додатків: вступну статтю, примітки, коментар до розділу «Примітки», географічний та іменний анотований покажчик, список умовних скорочень (загальний обсяг 185 с.). Примітки, коментар та покажчики до обох частин подані для зручності користування в кінці другого тому видання. Іменний та географічний покажчики охоплюють усі власні назви, зазначені в тексті книги, і передаються мовою оригіналу із збереженням усіх фонетичних особливостей. До географічного покажчика внесено усі географічні назви, що зустрічаються в тексті книги, включаючи назви шляхів, урочищ, балок, забор, порогів, печер, скель, проток, переправ, могил та інші мікротопоніми та гідроніми. Додатково видання ілюстроване кольоровими світлинами із зображенням раритетного першоджерела та осіб, причетних до 3-го видання (меценатами виступили А. Яловий та О. Зінов'єв).

Це була колосальна праця, яка потребувала повної віддачі упорядників, вона захоплювала й вимагала від них, не знаючи ні дня, ні ночі, жити в стихії творчих пошуків, не дотримуючись рамок графіку роботи в музеї. Особливо це стосувалося С. Абросимової, коли на ваги дорогоцінного для неї часу ставилося доленосне завдання – бути чи не бути новому життю видання, про яке мріяв сам Дмитро Яворницький. Її творче натхнення запалює і сьогодні.

Бібліографічні посилання:

1. Абросимова С. В. Археографічний аспект в епістолярній спадщині академіка Д.І. Яворницького // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. Вип. 2. – Дніпропетровськ, 2001. – С. 400-415.
2. Абросимова С. В. Джерелознавчий аспект історико-краєзнавчих досліджень // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – К., 1999. – Вип. 8. – С. 255-259.
3. Абросимова С. В. Епістолярні джерела в їх історичному побутуванні та дослідницькому ареалі // Дніпропетровський історико-археографічний збірник / За ред. О.І. Журби. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 3: На пошану професора Анатолія Григоровича Болебруха. – С. 57-115.
4. Абросимова С. В. Музейні колекції як об'єкт археографічного дослідження // Музей на межі тисячоліть: Зб. тез доп. та пов. Між нар. наук. конф., присв. 150-літтю від дня заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворницького. – Дніпропетровськ, 1999. – С. 63-65.
5. Абросимова С. В., Журба О. И. Эпистолярное наследие академика Д.И. Яворницкого как объект археографического исследования // Исследования по археографии и источниковедению отечественной истории XVI – XX вв. – Днепропетровск, 1990. – С. 129-135.
6. Абросимова С. В., Степаненко Н. О. Про можливі напрямки археографічної діяльності музеїв // Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку: Тези доп. респ. наради (грудень 1988 р.). – К., 1988. – С. 214-217.
7. Бібліографія С. В. Абросимової (1953-2011) за 1982-2012 роки // Епістолярна спадщина академіка Д. І.Яворницького. Вип. 6: Листи друзів, приятелів і знайомих до Д.І. Яворницького / Укладачі: С. В. Абросимова та ін. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 831-843.
8. Большевистские листовки в Днепропетровском историческом музее 1893-1923: Каталог / Сост. С. В. Абросимова. – М. 1985. – 65 с.
9. Епістолярна спадщина академіка Д. І.Яворницького: Каталог музейної колекції / Упоряд. С. В. Абросимова та ін. Вид. 2-е доповнене. – Д.: Пороги, 1992. – 222 с.

10. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 1: Листи вчених до Д. І. Яворницького / Упоряд. С. В. Абросимова та ін. – Д.: Гамалія, 1997. – 888 с.
11. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 2: Листи діячів культури до Д. І. Яворницького / Упоряд. С. В. Абросимова, Н. Василенко, А. Перкова та ін. – Д., 1999. – 460 с.
12. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 3: Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького / Упоряд. С. В. Абросимова, Н. Василенко, А. Перкова та ін. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2005. – 740 с.
13. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 4: Листи Д. І. Яворницького до діячів науки і культури / Упор. С. В. Абросимова, Н. Василенко, А. Перкова та ін. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2005. – 500 с.
14. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 5: Листи рідних, друзів і знайомих до Д. І. Яворницького / Укладачі: С. В. Абросимова, Н. Василенко, А. Перкова та ін. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2010. – 950 с.
15. Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 6: Листи друзів, приятелів і знайомих до Д. І. Яворницького / Укладачі: С. В. Абросимова, В. Бекетова, Н. Василенко та ін. – Д. АРТ-ПРЕС, 2012. – 848 с.
16. За професією – історик, за покликанням – учений. До 50-річчя Абросимової Світлани Вікторівни, провідного наукового співробітника Дніпропетровського історичного музею, кандидата історичних наук. Біобібліографічний покажчик / Ред. кол.: Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Т. І. Зворикіна та ін. – Д.: ДОНУБ, 2003. – 30 с.
17. Іваннікова Л. В., Мицик Ю. А. З нововідкритої кореспонденції Д. І. Яворницького // Дніпропетровський історико-археографічний збірник / За ред. О. І. Журби. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 3: На пошану професора Анатолія Григоровича Болебруха. – С. 671 – 686.
18. Ковтун А. С. Дніпропетровські історики: творчий та науковий шлях С. В. Абросимової // Дніпропетровщина – моя маленька батьківщина. Програма та тези II міської міжвузівської конференції. 25 травня 2005 року. – Дніпропетровськ, 2005. – С. 10-11.
19. Литвинова Т. Ф. Листи до Дмитра Яворницького [Рец. на кн.: Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. Вип. 1: Листи вчених до Д. І. Яворницького. Д., 1997. 888 с.] // КС. 1999. № 3. С. 172-175
20. Швидько Г. К. Життя як подвиг (пам'яті Світлани Вікторівни Абросимової). Некролог // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки. Науковий щорічник. НГУ. Вип. 8. – Дніпропетровськ, 2011. – С. 236-238.
21. Швидько Г. Світлана Вікторівна Абросимова (20 червня 1953 – 6 березня 2011). Додаток: Бібліографія С. В. Абросимової / Український археографічний щорічник. Нова серія. Вип. 16 / 7. Том 19 / 20. – Київ, 2012. – С. 734 – 739; 739 – 754.
22. Щира дяка за корисну працю: Вітальні телеграми Д. Яворницькому з нагоди 30-ліття його літературно-наукової діяльності (1913 р.): 3 музейної колекції / Упоряд. С. В. Абросимова, А. І. Перкова. – Д.: Гамалія, 1998. – 28 с.
23. Яворницький Д. І. Запорожжя в залишках старовини і переказах народу / Підготовка тексту і наук.-довід. апарату С. В. Абросимової, Н. Є. Василенко; За заг. ред. Н. І. Капустіної. 3-є вид., випр. і доп. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2005. – Ч. I. – 312 с.; Ч. II. – 496 с.
24. Яворницький Д. І. (Еварницький Д. І.). Запорожжя в залишках старовини і переказах народу: Ч. I; Ч. II: Для ст. шк. віку / Упоряд., передм. М. М. Олійник-Шубравської. – К.: Веселка, 1995. – 447 с.

Надійшла до редколегії 15.04.2013.